

Steders Patina og Genius Loci

eit essay om kva moglegheiter og grenser dei tredje stadene har. Del 1-3

Buciek, Keld

Publication date:
2012

Document Version
Peer-review version

Citation for published version (APA):

Buciek, K. (2012). Steders Patina og Genius Loci: eit essay om kva moglegheiter og grenser dei tredje stadene har. Del 1-3. <http://www.kryss.no/pub/kryss/kulturplanlegging/?aid=2379&cid=334&jsid=0>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Steders Patina og Genius Loci - et essay om tredie stedernes muligheder og begrænsninger

alle foto: Keld Buciek

En gruppe bestående af 2 billedkunstnere og 2 arkitekter satte sig i 2008 for at undersøge hvorledes beboere, institutioner, arkitekter og kunstnere kan rustes til at arbejde bedre sammen og skabe fælles byer. Dette projekt tog udgangspunkt i det, der i dag synes at dominere debatten om gode byer, nemlig i de mange falmende boligkvarterer i de tidligere velfærdsstater, der lejlighedsvis italesættes som ghettoer og dermed som problemer. Konkret dannede det nedslidte Københavnske bydelscenter Solvang i det almene boligområde Urban Planen, rammen om et eksperiment (kaldet SOUP - Sol over Urban Planen¹) gående ud på revitalisere stedet (for en kort tid) gennem en aktiv anvendelse af kunstneriske aktiviteter i dialog med beboere og institutioner. Projektet var omfattende og skal ikke gennemgås her, men to elementer kan tages ud som indledning til dette essay: Kunstnere og beboere blev tidligt i projektet stærkt optaget af konkrete steder at mødes. Manglen på opholdssteder i området førte bla. til det lille projekt "Verdensbænken", et lille mødested bygget op omkring et eksisterende, men ikke udnyttet, cykelstativ. Det andet kunstprojekt, der her skal fremhæves, var "Abetræet", et næsten 4 meter højt *Araucaria Araucana*, hentet fra Italien og plantet på det forfaldne butikstov i området. Træet (også kaldet Abernes Skræk) ses oftest som del af overklassens haveanlæg og optræder i det sociale boligområde som en eksotisk gæst, en repræsentant for det "fremmede", som kunstneren Kaj Nyborg udtrykker det. Begge de her nævnte aktiviteter i eksperimentet handler om at identificere og finde/udvikle stedets særlige karakter, eller som det udtrykkes "Hvordan kan vi gå i dialog med de forkætrede boligområders spøgelse?". Om det handler dette lille essay².

Debatten om relationen mellem by- og kulturplanlægning har flyttet sig de sidste 5-7 år. Hvor det tidligere i høj grad handlede om den potentielle vækst i et oplevelsesøkonomisk perspektiv, handler det i dag i mindre grad om de kreative iværksættere. Krisen har betydet meget i den forbindelse, ligesom man i stigende grad er blevet bevidst om det såvel urealistiske som uetiske i at lægge ansvaret for udviklingen på skuldrene af sårbare, fattige og løst ansatte kunstnere af alle slags. I alt for mange tilfælde har der helt manglet en kunst- og kunstner-politik og man har troet vækst og udvikling ville komme af sig selv, hvis bare f.eks. byudviklingsprojekter fik tilført lidt kunstnerisk "olfaction". Skønt der stadigvæk arbejdes konkret erhvervsorienteret i et oplevelsesorienteret perspektiv, synes debatten idag i højere grad at handle om gode steder, tredie steder, demokratiske steder, mødesteder og interkulturelle platforme, håndtering af forskellighed og anvendelse af kultur som middel til borgerinddragelse.

Ikke mindst arbejdet fra Phil Wood og Charles Landry (se f.eks. bogen "*The Intercultural City - planning for diversity advantage*", Earthscan, 2008), har medvirket til et ændret fokus på planlægning af byer og steder. Ud over at forfatterne generelt demonstrerer de sociale og økonomiske fordele ved at tænke begreberne forskellighed og kulturmøde ind i

---

¹ Eksperimentet er af rapporteret i bogform: "SOUP - Et midlertidigt kunst- og arkitekturprojekt i Urbanplanen". Red. Marie Bruun Yde. Forlaget Vandkunsten, 2008.

² Tankerne her er bla. baseret på min deltagelse i InterReg-projektet "Øresundsregionen som Kreativ Metapol", hvor nogle af ideerne tidligere er blevet fremlagt.

planlægningen, så har de med begrebet åbenheds-indikator sat fokus på, hvordan steder kan "læses" med en interkulturel optik og hvorledes forskellige steder "tilbyder sig" forskelligt.

En fælles ambition i nutidige planlægningsdiskussioner er ønsket om at finde ud af, hvad der kendetegner et godt sted, et godt miljø og hvorledes gode steder og miljøer fastholdes, skabes og udvikles. Denne ambition deles af utallige planlæggere, forskere, skribenter og praktikere og har præget litteraturen om byen gennem historien, såvel som i forskellige kulturer. Forestillingen om "det gode liv" og dets mulige eller umulige realisering i en urban kontekst er beskrevet og indtænkt i værker og planer i et næsten helt ufatteligt stort omfang. At sige noget nyt og anderledes i forhold til denne forestilling er derfor i princippet umuligt. I det mindste to tankegange kan dog identificeres: Den ene knytter sig til byens relation til "civis", dvs til et civilisations-ideal, hvor tanken at dette er ødelagt af byen ofte optræder, den anden til oplysningstidens drøm om den perfekte by, rationel og planlagt ned til mindste detaille (selv den perfekte indbygger), dvs til city "polis". Heroverfor er Amin (2002, 2006) kendt for at advare mod at tro på at man kan forme menneskers liv ved at forme deres offentlige rum³. Det er dog en helt dominerende tro:

Forsøgene på at planlægge sig til det gode livs steds-mæssige udfoldelse spænder vidt og inkluderer projekter som Ebenezer Howards Garden City, Le Corbousiers megabydele, Frank Lloyd Wrights arkitektur osv osv. Et generelt træk i de mange planforsøg synes dog at have været et dominerende fokus på at "bygge sig til det gode liv", dvs. designe funktionelle bygninger og funktionel infrastruktur, mens tanken om at "lade være med at bygge" sjældnere har været en del af det gode livs realisering. Om dette skrev den berømte danske byplanlægger Kai Lemberg allerede i 1981: "Det er langt sjældnere at byplanlægningen tilgodeser frihedsværdier såsom boliger hvis endelige udformning beboerne selv kan gøre færdig og senere lave om på, plads til eksperimenter på brugernes betingelser, indretning af fælles værksteder for kreativ udfoldelse, fastholdelse af ubebyggede arealer til disponering i senere plan-perioder, fleksibelt institutionsbyggeri til successivt forskellige anvendelser, selvstyrende medborgerhuse, delegering af myndighed til lokale grupper." (Kai Lemberg, "Skitse til en teori om Den Gode By", SBI, 1981). En lignende iagttagelse gør de amerikanske geografer John Rennie Short og Yeong-Hyun Kim sig i deres bog om byer i et globalt perspektiv: "All discourses have their silences. In the new representations, more is said about the city as a place for business, for work, attractive to the senior executives and the governing class of the business community, and much less is said about the city as a place of democratic participation, as a place of social justice, as a place where all citizens can lead dignified and creative lives." (fra "Globalization and the City", Longman 1999).

Fraværet, eller i det mindst et kvantitativt mindre omfang, af alternative planlægnings forståelser (disse diskursers "stilhed"), hænger naturligvis sammen med mange faktorer, herunder økonomiske og sociale logikkers karakter og kulturelle repræsentationsregimer af forskellige art. Men hvis steder ses som lokalisering af det gode livs potentielle realisering, så vil det være naturligt at undersøge fænomenet "det venlige sted", dvs om og hvordan følelsen af identifikation kan fremmes, således som Norberg-Schultz formulerer arkitekturens formål. Steders kvalitet handler bla. om at høre til og om identitet. Identitet handler om egenart (fra latin *idem* - *samme*), men også om at tilhøre en kategori eller et fællesskab. Uden relation til

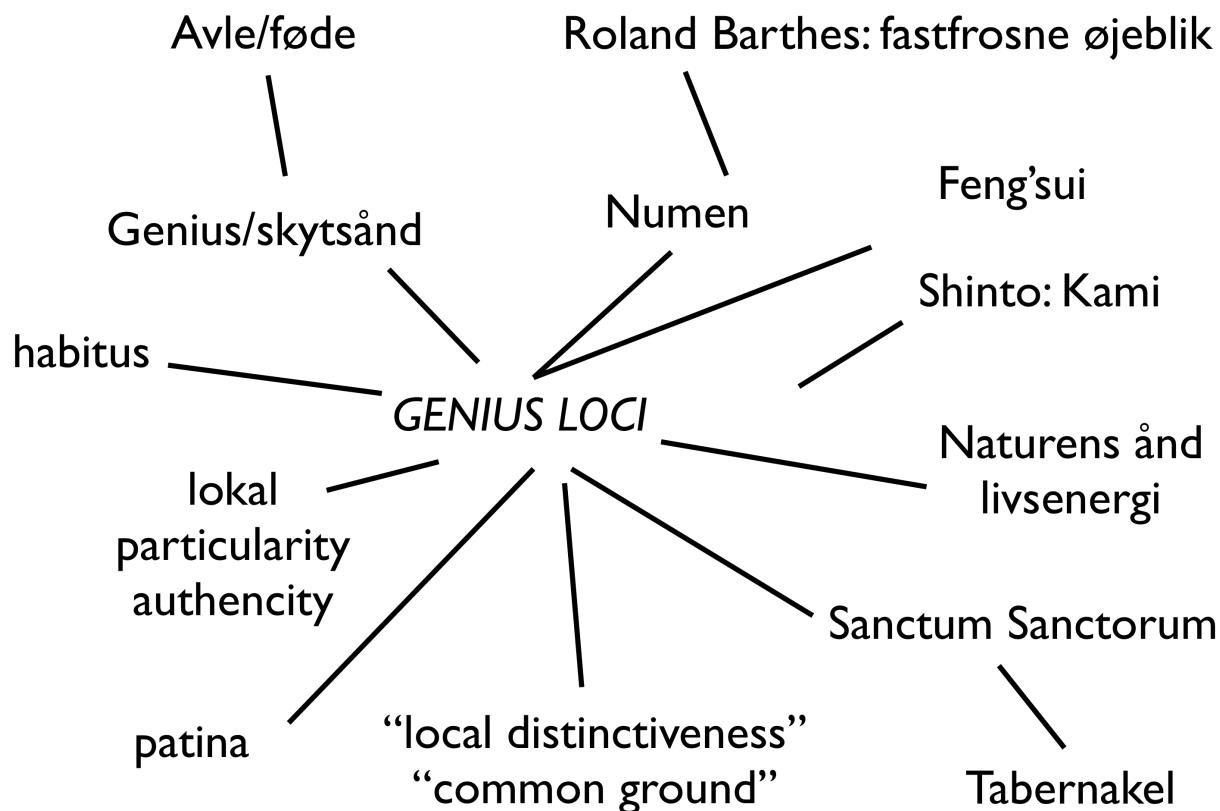
---

³ Amin, A. (2002): Ethnicity and the Multicultural City: Living with Diversity. *Environment and Planning A*, 34(6), 958-908. Amin, A. (2006): The Good City. *Urban Studies*, 43(5-6), 1009-1023.

fællesskaber har mennesker ingen identitet. Geografen Relph skelner fx. derfor mellem steder og ikke-steder, dvs. mellem situationer hvor mennesker føler sig knyttet til et sted og steder uden identifikationsforum.

Hvad gør et sted unikt? Det er velkendt at mange steder opleves som værende uden unikke kendetegn. Journalist og debatør Peter Olesen retter i bogen "København bag facaderne" (Borgen 1989) en sviende kritik mod efterkrigstidens ensliggørende byplanlægning: "Jeg forstår det ikke. Jeg kan ikke få ind i mit hoved, at det skulle være så påtrængende at skynde sig at få slettet alle historiske spor, også selv om de kun er 30-50 år gamle - bare for at få det hele til at se ens ud... Hvorfor skal der for enhver pris lægges afstand til det oprindelige og strømlines og moderniseres, så man ikke ved, hvor man befinder sig?". Her sættes der altså fokus på det som den franske antropolog Marc Augé har kaldt "non-place", dvs. steder der ikke har en tilstrækkelig grad af unik signifikans. Eksempelvis lufthavn, gågade, supermarked, motorvej. I modsætning til ikke-steder, opleves steder gennem specifikke unikke karakteristika.

Denne unikke karakter kan imidlertid være svær at sætte ord på. Siden oldtiden har man forsøgt at begrebsliggøre steders særegenhed i såvel ord som billede. I den romerske by Pompeii dukkede der under udgravningerne flere billeder frem, som viser mennesker igang med forskellige aktiviteter stående på en overflade, hvorunder en stor slange bugter sig. Slangen symboliserer det pågældende steds "ånd", dets "genius loci". Med klare referencer til flere sæt af forestillinger om stedsbunden energi (livsenergi, universets energi etc.), herunder til Feng'sui, Kami i Shinto, Numen, Sanctum Sanctorum og Tabernakel er *Genius Loci* at betragte som et sammenfattende begreb om steders "unikhed". Hvor svær opgaven end syntes, har der siden oldtiden været et ønske om at kunne indkapsle/opfange *Genius Loci*, ja endda at kunne bære ånden med sig til andre steder, jvnf. *tabernakel*. Den skotske billedhugger, fotograf og miljøaktivist Andy Goldsworthy (*1956), der arbejder med "land-art" og "site-specific" skulptur - har i sin skulptur "The Neuberger Cairn" forsøgt en sådan indkapsling af stedets ånd. Skulpturen har form som et stående æg sammensat af stenstykker inden i hvilket en skytsånd er fanget. Den italienske fotokunstner Andrea Gravano, født i Milano (*1972), der har lavet en serie billeder med titlen *Genius Loci*, har indtænkt interessen for industrielle ruiner og kulturarven som en ny form for *Genius Loci*. Pointen hos Gravano er følgende observation: Mennesket har skabt stederne, udnyttet dem, forladt dem, men "noget" er alligevel tilbage. Det, der er tilbage er "en tilstedeværelse", dvs noget menneskeligt som del af strukturerne. Menneske og struktur er sammenføjet til et "unicum" / fra tysk "Unikum" eller "unikat" (fra latin unus): "Eneståendehed" / egenart ved et objekt (værk, bygning, fotografi). Man kan sige at et unikt sted har *patina*, der som begreb etymologisk læner sig op af *Genius Loci* på samme måde som begrebet *habitus* gør det, dvs. som noget i objektet indlejret, der former opfattelsen.

Som nævnt - den konkrete bestemmelse/fastlæggelse af steders genius loci er vanskelig, måske endda umulig at gennemføre. Men i det mindste kan man sige lidt om, hvilke elementer der dog er med til at bestemme stedernes særlige karakter. Disse elementer er sammenfattet i følgende figur:

Erhvervs-traditioner	Sociale struktur	Kulturarv
Kunst	Genius Loci	Turisme
Livsstile	Politik	Kulturelle institutioner

De enkelte elementer i figuren er velkendte fokusområder i såvel kulturkortlægnings-traditionen (Lia Ghilardi mfl.) som i kulturplanlægningen. Pointen her skulle være den, at

stedernes særlige karakter fremstår som et sammensurium af nødvendige elementer spændende over historiske elementer, kulturelle, sociologiske, politiske og økonomiske ditto. At kortlægge *genius loci*, dvs. "fange" stedernes særlige patina er den store udfordring idag, men samtidig være opmærksom på at *genius loci* ikke er fastfrosset, men at både kunst, turister, politikken mv. er med til en konstant genfortolkning heraf.

Den i England opståede bevægelse *common ground / local distinctiveness* som blev grundlagt af den engelske miljøplanlægger Sue Clifford i 1982, har som sit udgangspunkt "a celebration of the commonplace, the local, the vernacular and the distinctive" som det er formuleret i bogen "England in Particular" fra 2006. Mao er det stedernes partikularitet, der er genstand for opmærksomhed, herunder den stedets særegenhed som også den tidligere nævnte Goldsworthy forsøger at indfange. Common Ground bevægelsen er optaget af udviklingen af lokalsamfund, herunder hvorledes lokale producenter (symbolsk sammenfattet under æble-logoer) kan understøtte vedligeholdelsen af stedsidentitet og følelsen af stedstilknytning. Bevægelsen har fokus på "the positive investment people can make in their own localities, championing popular democratic involvement, and by inspiring celebration as a starting point for action to improve the quality of our everyday places" (commonground.org.uk - alle citater herfra). Blandt de værkstøjer bevægelsen foreslår anvendt er "mapping of spirit of place" via udarbejdelse af "Local ABCs" og "Parish Maps", dvs. kortlægning og billedgørelse af steders egenart.

Clifford formulerer det som et "focus on locality, the smallest arena in which life is played out. The territory to which you feel loyalty, which has meaning to you, about which you share some knowledge, for which indignance and protectiveness is easily roused, the neighbourhood of which you have the measure, which in some way helps to shape you."

Det distinkte sted er også politikens testområde: "This is the local, the actual place, where the reference is reality, indifference is unusual, detachment is difficult. Here we are somehow entangled, although we may behave thoughtlessly, responsibility tries to surface. It is here that values and facts act upon each other and are passed on by us to create wisdom about nature, about living, dying and remembering. And more prosaically, it is where 'strategy' and 'policy' are tested to breaking point."

Stedernes *genius loci* eller patina fremtræder måske mest distinkt under forandringer: "Local, really local, significance is rehearsed in a subtle dance of detail and patina: we understand a place in close up, through stories retold, meanings shared, accumulations of fragments and identities. Our appreciation of it is often only tested when unsympathetic change threatens, or has already materialised." I en sådan udlægning høres næstens et ekko fra det tysk baserede hjemstavns-begreb, hvad common ground bevægelsen næppe ville erkende. Der er dog klare konservative elementer i den måde at tænke sted på, elementer der kan vanskeliggøre en forståelse og påskønnelse af forandring og potentialer.

Stedernes særlige patina skal man have øje for. Gadebillede Annecy, Frankrig.

Men at føle sig hjemme, at høre til, at genkende og læse traditionen, er centrale elementer i denne tænkning: "Whether you live in a town, a city or in the country, there are some things around you which are part of your daily round. Perhaps there are buildings which seem 'at home' in the landscape because they reflect the lives of the people who lived in the area before you - a mill, a line of houses, a quay or railway station; perhaps you enjoy a walk along lanes lined with primroses in spring, through water meadows or wild fells grazed by sheep; your walk may take you between the ducks on the canal and red brick warehouses, or through the sounds and smells of the street market to school. Wherever you are, it is the detail and overlays which have meaning to you and which give your area its own local distinctiveness." Folks følelse af tilhørsforhold og "sense of place", deres værdisætning af stedernes specifikke elementer, skaber i flg Common Ground bevægelsen altså forudsætningerne for det gode liv.

Et særligt element i common ground bevægelsens aktiviteter er derfor udarbejdelsen af kort over lokalkulturens specifikke elementer, kaldet "Parish Maps": "A Parish Map demonstrates what people claim as their own locality and what they value in it - wild life, history, work, landmarks, buildings, people, festivals. It does not have to be precise or cartographically correct, but by illustrating locally distinctive activities and features, it helps you to focus on the everyday things that make your place significant to you and different from the next. It can include the elusive responses which cannot be measured or counted and also the invisible - the stories, dialect, names and fragments of everyone's history."

Turisterne er ofte gode "sporphunde" i forhold til at sanse gode steder. Gadeparti fra San Sebastian, Baskerlandet.

De muligheder et specifikt sted har for at opfylde en række grundlæggende behov for identitet, tilknytning, tryghed, social tilhørsforhold, selv-realisering, frihed samt naturligvis fysiologiske behov, kan måske sammenfattes via det af Gibson (1977) foreslåede begreb om "affordance", i den forstand at steders "affordance" genspejler grundlæggende menneskelige behov. Begrebet har rod i teoretiseringer om perception i fysiske omgivelser og skal forstås som en kvalitet ved en genstand hhv. et rum, som tillader en bestemt handling. Affordance kan også forstås som en potentiel handling i et specifikt miljø. Det vi i flg. teorien ser på steder er først og fremmest muligheder for behovstilfredsstillelse og muligheder for handling. I senere udlægninger af affordance har begrebet fået betydningen "objekt/sted, der *inviterer* til bestemte anvendelser". I den forstand kan begrebet forstås som "brugervenlighed".

Kan man så planlægge sig til gode steder? Er eksempler som den svenske by "Jakriborg" udtryk for at brugervenlige steder kan skabes fra grunden af, steder der tilbyder sig som ramme om det gode liv, med den særlige grad af *genius loci* og *patina* som historisk synes at karakterisere forestillingerne om det gode livs realisering. Eller er der kun tale om pastiche, tomme kulisser, manglende identifikation og lav grad af "affordance"? Måske kan sådanne spørgsmål slet ikke besvares. Vi er alle læsere af steders budskaber. De relevante spørgsmål er måske: Hvordan henvender dette eller hint sted sig til mig? Som en forbruger? Som borger?

Som et menneske med mange ønsker og behov? Som "bærer" af en livsform? Som levende en livsstil?

Gadeparti fra Jakriborg, Skåne.

Svarende på sådanne spørgsmål rammesætter, hvordan vi hver især ser stedets ånd. Alligevel synes fælles historisk baserede forestillinger at være til stede inden for den kulturkreds vi normalt drøfter disse perspektiver, hvilket kan forklare hvorfor alle gør det samme og får øje på det samme, når der kulturkortlægges og planlægges gode steder. Udviklingen på de danske byhavnefronter eller satsningerne på kreative miljøer er eksempler på, hvordan kommuner, byer og planlæggere griber til den samme værktøjskasse og bringer de samme virkemidler i brug, uanset stedernes geografiske og historiske kontekst. Overalt puttes den samme begrænsede mængde "kreativitet" ind i forladte industribygninger, produktionsanlæg, haller, havnekajer etc.: Teatre, cafeer, koncertrum etc. i desperate forsøg på at puste liv i stederne og fremmane *genius loci*. At "mane" noget frem refererer til romernes dødsånder, "maner" og svarer altså til at "gnide på lampen", dvs. få ånden til at materialisere sig. Men hvad er denne ånd andet end en bestemmelse, dvs en fastlæggelse og dermed fastfrysning af stedernes betydning. Helt modsat en sådan bestemmelse mener den tysk-jødiske kulturkritiker Siegfried Kracauer (1889-1966), at byers kvalitet "bestemmes af det antal steder i dem, der er indrømmet improvisationen" (her fra Henrik Reeh *Den urbane dimension* 2002). Svarende til de tidligere nævnte "frihedsværdier" Lemberg efterspurgte, så kunne man måske tænke gode steder som "mulighedsrum", som arenaer for indskydelser og som beredskab til at rumme det uforudsete, det heterogene og det flygtige. Det åbner for en fortolkning af *genius loci* som

vogter af det momentane, det "afgørende øjeblik", følelsen af lykke, der hvor oplevelsen og stedet smelter sammen i et uadskilleligt hele.

Det er i den forbindelse konkret blevet argumenteret (se Jeffries et al, 2009), at mange mennesker lægger stor vægt på sammenhængen mellem livskvalitet og eksistensen af steder, som opfylder nogle bestemte kriterier, herunder har en særlig patina. Den nævnte undersøgelse tager udgangspunkt i det af Oldenburg (1989) foreslåede begreb om "tredie steder"⁴. Med begrebet tredie steder italesættes "the great, good places that foster community and communication among people outside of home and work, the first and second places of daily life. Third places are the bars and coffee shops, the beauty salons and barbershops, bowling alleys and recreation centers, public places where people meet, congregate, and communicate." (Oldenburg, 1989). Det idealtypiske billede på tredie steder er Boston-tavernaen "Cheers" (da. "Sams Bar") fra tv-serien af samme navn - "a place where everybody knows Your name", således som kendingsmelonien udtrykker det. *Cheers* fungere som et slags hjem uden for hjemmet, midt mellem arbejde og hjemme. Oldenburg ser en række centrale karakteristika ved tredie steder:

Stedets territorie opfattes som neutralt. Alle er velkomne og som sådan er der ingen direkte vært. For nogle er stederne naturligvis en arbejdsplads.

Deltagerne på stedet er folk med en divers socio-økonomisk baggrund. Håndværkeren og akademikerer mødes på stedet. Stedet fungerer altså som en slags "udligner" af de forskelle, der knytter sig til erhverv, uddannelse og job.

Det der foregår på tredie steder er først og fremmest samtale. Det udelukker ikke f.eks. servering af mad og drikke, men folk kommer primært for at føre en konversation. Det kan handle om konen, manden, arbejdet, livets fortrædeligheder, dagens oplevelser, vittigheder osv.

Tredie steder opfattes som tilgængelige. Der opleves ingen barrierer af fysisk, politisk eller monetær karakter. Et diskotek med dørmænd som barriere og med dans som primær aktivitet falder altså udenfor.

Stedet er præget af gengangere, dvs. "stamkunder", der udgør en slags lim på stedet og hvis tilstedeværelse sikrer en kontinuitet, både rent økonomisk for stedet og "kulturelt" som bærere af normer om stedet, herunder at stemningen præges af latter og "vid".

Oldenburg ser en stor del af en samfundsmæssige deltagelse og demokrati funderet i tredie stederne: "Third places function as unique public spaces for social interaction, providing a context for sociability, spontaneity, community building and emotional expressiveness. Third places also serve as a means of "keeping in touch with reality" through intimate personal ties outside the home and workplace (Oldenburg, her fra Jeffries et al, 2009). I den forstand kunne man opfatte tredie stederne som "Agora", det græske udtryk for en offentligt mødeplads, et slags romersk "forum", hvor lokalsamfundets sager drøftes.

---

⁴ Oldenburg, R. (1989): *The Great Good Places*. New York. samt Jeffries, Bracken, Jian, Casey (2009): The Impact of Third Places on Community Quality of Life. *Applied Research Quality Life* 4:333-345.

Lokalt mødested, Berlin.

I undersøgelsen af tredje steders betydning for menneskers livskvalitet (Jeffries et al, 2009), kom sådanne forståelser til udtryk på mange måder. Oldenburg arbejdede selv ud fra en bekymring for tabet af tredje steder som del af den generelle udvikling. Han så en risiko for at færre tredje steder medvirker til fremmedgørelse, tab af lokal identitet, og reducerede muligheder for "bonding" af mennesker. Omvendt viste det sig i Jeffries et al (2009), at folk i de undersøgte områder havde en klar forståelse af hvor og hvilke steder, som i fht. deres vurdering af livskvalitet spillede en rolle, ikke mindst i den lokale kommunikation: "third place strengthens community ties through social interaction. It can foster commitment to local politics via informed public discourse. It also provides a feeling of safety and security by being publicly accessible and promoting open and visible interaction" (ibid. Jeffries et al.).

I de Skandinaviske lande er foreningslivet ofte tættere end i de amerikanske områder undersøgelsen har haft fokus på. Men med de nuværende tendenser til opløsninger af forenings- og/eller partitilknytninger som bla. i en dansk kontekst kan konstateres, så træder tredje stederne ind i en fornyet aktualitet. I hvert fald hvis man kan overføre nogle af de amerikanske erfaringer og tendenser. Jeffries et al. peger således på tredje stedernes muligheder for at fungere som lokalsamfunds-"lim": "third place offers stress relief from the everyday demands of both home and work. It provides the feeling of inclusiveness and belonging associated with participating in a group's social activities, without the rigidity of policy or exclusiveness of club or organization membership." (Jeffries et al. p. 336).

For Wood & Landry (2008) rejser tredje stederne imidlertid en række spørgsmål. Selv om de anerkender disse steders "bondings-mæssige" kvalitet, stiller de sig kritiske overfor sådanne steders mulighed for at "bridge" i et interkulturel perspektiv. Med andre ord er det ikke givet at kulturmødet nødvendigvis fremmes af tredje steder. Omvendt kan man forestille sig rum, som forhindrer eller vanskeliggør etablering af et interkulturelt forum: "Perhaps a badly conceived and managed space can negatively detract from intercultural behaviour more than a well conceived and managed space can positively contribute to it." (ibid. p. 184). Dette efterlader altså fortsat plads til kultur- og byplanlægningen!